

Til:

Nærings- og fiskeridepartementet
Kunnskapsdepartementet

Oslo, 28. november 2025

Innspill til EUs forslag til nye programmer

Nasjonalforeningen for folkehelsen er en frivillig, humanitær organisasjon som jobber med folkehelse, forskning på hjerte- og karsykdommer og demens, og er interesseorganisasjon for personer med demens og deres pårørende.

Vi takker for muligheten til å gi innspill til EUs forslag til nye programmer. Vi er glade for at Europakommisjonen fortsatt prioriterer fremragende forskning, og at Horisont Europa videreføres som et selvstendig program.

Demens er en av vår tids største globale helseutfordringer. For å møte dagens og fremtidens behov, og for å sikre at personer med demens og deres pårørende får bedre livskvalitet, er det nødvendig med en ambisiøs og koordinert europeisk satsing. Vi oppfordrer derfor til at Europakommisjonen etablerer en **Mission Dementia** som en sentral del av de kommende programmene under Horisont Europa.

Demens som global helseutfordring

Ikke-smittsomme sykdommer utgjør i dag den største sykdomsbyrden i EU. 91 prosent av alle dødsfall og 87 prosent av DALY¹ er resultat av ikke-smittsomme sykdommer². FNs generalforsamling vedtok nylig at demens inkluderes i den politiske deklarasjonen om ikke-smittsomme sykdommer og psykisk helse. Demens anerkjennes av WHO som en av de største helseutfordringene vi står overfor, med særlig sterk forventet vekst i lav- og mellominntektsland.

I dag lever mer enn 55 millioner mennesker verden over med demens og tallet ventes å øke til 139 millioner innen 2050. Beregninger viser at fram mot 2040 vil demens bli den tredje største dødsårsaken globalt. De økonomiske konsekvensene er omfattende: Kostnadene knyttet til demens anslås å nå 2,8 billioner amerikanske dollar innen 2030.

Demenssykdommer er dødelige hjernesykdommer som berører langt flere enn dem som rammes. Den høye forekomsten gjør at de fleste vil kjenne noen som opplever at en nærstående får demens. Sykdommen stjeler minner, identitet og livskvalitet, og påfører samtidig pårørende store følelsesmessige, praktiske og helsemessige belastninger. De fleste med demens bor hjemme langt inn i sykdomsforløpet, noe som gjør pårørende til en avgjørende del av omsorgen, ofte med konsekvenser for egen helse. Med en aldrende befolkning og mangel på helsepersonell

¹ disability adjusted life year

² [EU burden from non-communicable diseases and key risk factors | Knowledge for policy](#)

i hele Europa vil pårørendebyrden øke ytterligere, med betydelige samfunnsøkonomiske følger i form av økt behov for uformell pleie, større sykdomsbyrde blant pårørende, produksjonstap og økte helse- og omsorgskostnader.

Mission Dementia

Det forskes inntil 14 ganger mer på andre ikke-smittsomme sykdommer som kreft sammenlignet med demens³. Europakommisjonens satsing gjennom *Mission Cancer* viser hvordan en målrettet og koordinert tilnærming kan gi betydelig samfunnsnytte. Nå er tiden inne for en tilsvarende ambisiøs satsing på demens.

En **Mission Dementia** vil kunne mobilisere bred forsknings- og innovasjonsaktivitet på tvers av Europa. Ved å kombinere forskning, klinisk praksis og helsepolitikk skapes synergier som ikke skapes ved finansiering av enkeltstående prosjekter.

Gjennom Mission Dementia kan man, i samarbeid med medlemsland, universiteter, sykehus, industri og pasientorganisasjoner, nå overordnede mål som å:

- redusere forekomst og konsekvenser av demenssykdommer
- styrke årsaksforskning, forebygging og tidlig diagnostikk
- forbedre diagnostikk gjennom biomarkører og kunstig intelligens
- utvikle presisjonsbehandling og persontilpasset omsorg

Etablere nasjonale Dementia Mission Hub'er

Hub-modellen innen kreftfeltet har ført til mer koordinerte forskningsmiljøer, sterkere kliniske nettverk, økt industrisamarbeid og større kliniske studier. Dette mangler i stor grad på demensfeltet i dag.

Vi anbefaler etablering av nasjonale *Dementia Mission Hub'er* med fokus på:

- forebygging og koblingen til ikke-smittsomme sykdommer
- tidlig diagnostikk, herunder bruk av kunstig intelligens og biomarkører
- innovative modeller for behandling og omsorg
- felles europeiske standarder for kvalitet og praksis
- systematisk brukervedvirkning

Bredere effekt på hjernehelse

En Mission Dementia vil også bidra til å styrke hjernehelse generelt. Risikofaktorer som høyt blodtrykk, diabetes, inaktivitet og sosial isolasjon er felles for en rekke nevrologiske og psykiatriske tilstander. Forskning på demenssykdommer kan ha stor overføringsverdi til andre nevrodegenerative sykdommer som Parkinson, MS og ALS, men også på hjerneslag og psykiske sykdommer da det innen demensfeltet er større deler av hjernen som rammes enn ved de øvrige enkeltsykdommene.

³ [Global status report on the public health response to dementia](#)

Satsingen vil derfor kunne:

- redusere forekomsten av flere nevrologiske og psykiatriske tilstander
- bidra til utvikling av biomarkører og verktøy som kan brukes bredt i tidlig diagnostikk av hjernesykdommer
- styrke en europeisk infrastruktur som kan brukes på tvers av hjernehelsefeltet
- gi overføringsverdi til forskning på andre hjernesykdommer og psykiske sykdommer

Vi anbefaler at Europakommisjonen etablerer et *European Brain Health Partnership* etter modell fra tilsvarende partnerskap innen kreft. Et slikt partnerskap bør ha som mål å:

- koordinere forskning på tvers av land for å
 - etablere en felles forskningsagenda
 - utvikle store kohorter, biobanker og muligheter for registerkoblinger
- Skape grunnlag for data- og kunnskapsdeling:
 - Utvikle plattform for deling av kliniske data, AI-modeller og beste praksis innen diagnostikk og utredning

Norge besitter unike helsedata og gode registre, og kan spille en viktig rolle i dette arbeidet.

På vegne av Nasjonalforeningen for folkehelsen

Bo Gleditsch
Generalsekretær

Ditte Staldgaard
Forskningsrådgiver